

NAŠI ŽAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo 10. vsakega meseca. — Naročnina za vse leto K 2.80, za pol in četrt leta razmerno. — Posamični zvezki 24 h. — Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naši zapiski“ v Ljubljani.

Leto III.

Ljubljana, meseca februarja 1905.

Štev. 3.

Poglavje o satanu.

Doktor, sind Sie des Teufels?
(Heine.)

Na Slovenskem ima katoliška znanost visok kurz, pišejo.

Šli smo se prepričati v revijo, kateri baje niti nasprotniki ne odrekajo znanstvenosti, dasi je katoliška, v „Katoliški Obzornik“. In uverili smo se že v prvem letniku tega lista, da ima pri nas katoliška znanost — kurz... Sapo neverstva nam je zaprla razprava dra. Aleša Ušeničnika: *Nekaj poglavij iz mistike o satanu.*

Dovoljujemo si citirati doslovno, ne da bi kje pokvarili zmisla izvirnika.

(Str. 27.) Satan je angel, duh, brez-tvarno bitje; bitje, ki nima nobene stike s snovjo, s tvarjo. Satan ni velik, ne nizek; ne debel, ne droban; ni črn, ne bel. Satan ni niti kakor grozna pošast, vihrajoča po zrakovju, in pokrivajoča, kadar se potopi v peklo, sedem orali žveplenega jezera; ni nikakor zvezda, ne kakor iskra, ne kakor drobenca, očem nevidna točka. Satan ni ne kakor vihar, ne kakor veter, ne kakor dih. Ime mu je od „dehniti, dih, duh“, a

ni dih. Vse to se nam le zdi. Naša domišljija je tvarna, mi smo tvarno bitje, zato tudi naš um posnemlje vse svoje pojme po tvarnih stvareh... Če si potemtakem mislimo satana, moramo odmisлити vse, kar je tvarnega, kar je le na stvari, vsako razsežnost, vsako tvarno kakovost, vsako tvarno stanje...

Ali je torej satan na kakem kraju, na kakem mestu, v kakem prostoru? *Sam o sebi ne.* Če satan nima delov, ne more se prilegati, primerjati, skladati z nobeno razsežnostjo... Zato satan sam o sebi ni ne tu, ne tam... Satan ni celota, ki bi imela dele... A kje pa so angeli, kje je satan sam o sebi? *Nikjer.* Kar duh, *sam po sebi* ni nikjer. Zakaj vemo pač, da je satan v peklu. Vemo tudi, da je na zemlji. Sv. Pavel govori o „poglavarju, kateri v tem zraku oblastuje“, o „hudobnih duhovih v podnebjū“. Kako je to umeti?

(Str. 28.)... S svojim delovanjem stopa duh izza vseмирja v tvarni svet. Kjer se dotakne s svojo močjo telesnih bitij, tam je...

10/2. 5. 2/13

... neznanska je *satanova hitrost* ... satan-duh neha delovati tu, oprime se tam, pa je tam. Spusti človeka v Ameriki, pa se dotakne družega v Aziji, in v Aziji je ...

(Str. 31.) Ni dvoma, da satan vé za vse, kar se na svetu zgodi, če hoče ... Če se kaj spremeni v prirodi, satan brž opazi ...

(Str. 32.) Satan dobro zna „kriminhalno antropologijo“. Če Lombroso vé, kdo je rojen hudodelec, kdo hudodelec iz strasti, koliko bolj satan! Anatomija in filozofija sta mu znani. Zato dobro vé, k čemu je bolj nagnjen ta, k čemu oni; koga bi utegnila pokopati ljubezenska strast, koga zavist, koga lakomnost, koga napuh.

... Nepoznane so mu naše *srčne skrivnosti*. Misli, ki jih nikomur nočemo odkriti, te ostanejo prikriti tudi satanu.

(Str. 33.) (Satan) ne vé prihodnjih stvari. samih po sebi ... Satan ima prirojene like vseh prirodnih vzrokov in vse do dna prozira.

Prečuden je potemtakem um satanov. V njem se obrazi ves svetozor, vsa preteklost, vsa sedanost in velik del prihodnosti. V njegovem umu v prirodnih stvarih ne more biti zmote.

... Naravne resnice pa so razkrite pred mogočnim in velikim, a nesrečnim revežem. Brz je kakor misel, vediv pa kakor po [svoji naravi morda noben drugi angel božji ... Satan ima misli.

(Str. 34.) No, satan ima tudi veliko moči ...

(Str. 35.) Satana ne ovira nobena daljina. Zdaj je tu, zdaj je tam. Ne more ga udržati nobeno telo. Lahko mu je iti skoz zid in stene. Satan pozna vse prirodne sile, luč in toploto, elek-

triko in magnetizem. Pozna vse rudnine in rastline, otrove in leke ... Če treba otrova, takoj je gotov. Če treba ognja, takoj ga ukreše. Če treba bliska, naglo ga izvabi. Megle naj razžene, in vedro bo; stisne naj jih in dež bo ... Zbere lahko bacile in mijazme, in naredi kužne bolezni.

Pravih čudežev (ne more) sicer delati ... seveda z gibanjem more doseči take učinke, ki se nam *zde čudežni*.

(Str. 36.) *Kaj torej more satan človeku?*

Sam o sebi je človek pred satanom popolnoma onemogel. Satan ga lahko dvigne in hipoma prenese na samotni otok sredi šumečega morja, kamor še ni stopila človeška noga. Nosi in vrtil ga lahko po zraku; vrže v globino in zopet zgrabi; potopi v morje ali nese na luno. Bije ga lahko, trga in praska. Obsede ga lahko, otruje, umori. Prikaže se mu lahko v najčudežnejših podobah; zdaj v zali zapeljivi podobi, zdaj v grozeči; zdaj nedolžen, zdaj brezsraven; zdaj človek, zdaj pošast; sam ali v družini; tiho ali z divjim ropotom ...

(Str. 136.) Pokrižajmo sami sebe, pokrižajmo vse, ki še ječe v sužnjosti satanovi, in kažimo jim znamenje odrešenja — sveti križ!

*

Ali naj še citiramo kaj iz knjige *o peklu*, ki jo je spisal prof. bogoslovja Bautz na münsterski akademiji l. 1904. in v kateri razlaga o peklenkem ognju, da je pravi ogenj, ki ga je prižgal bog s svojo sapo, v kateri takorekoč podaja krajepis pekla? Edino to, da se je satan, kakor B. vé, prikazoval v podo-

bah: volka, medveda, bika, jarca, koze, lisice, mačke, psa, miši, netopirja, sove, zmaja, škorpiona, pajka, muhe, komarja, zamorca, kmeta, brodarja, du-

hovnika, gonjača oslov itd. B. pri tem še opozarja, da satan ne more, da bi dal telesu, ki se ga poslužuje, obliko popolnega človeka.

V boju za verstvo.

(Nadaljevanje.)

Verstvo tudi ni bogočastje, na noben način ni bogočastje to malikovalstvo božjih potov s svojo grdo in žaljivo nenravnostjo. Še tako lepa, umetniška, premišljena bogoslužba je za nas le podoba, ki naj nam pojasnuje verske resnice; bogočastje je gotovo opravičeno, so razne oblike in vrste bogoslužbe, toda bogočastje ni verstvo, na noben način ne more biti nadomestilo verske nravnosti.

Tudi *umetnost* ni verstvo, čeprav je temeljni del bogočastja. Nedavno sem bil na kmetih in sem slišal, kako so baje zlasti žene „versko“ navdušene vsled tega, ker jim električna razsvetljava v cerkvi proizvaja razno spreminjanje barv. Umevno je, da nas lepota in umetnost navdušujeta — godba, petje, slikarstvo, stavbarstvo itd. deluje na nas, toda vse to ni verstvo.

Zato tudi ni verstvo ono navidezno verstvo, ki se nam tako mnogokrat podaja v moderni *književnosti*. Da naposled ne pozabim: *tudi cerkev ni verstvo niti fakt, da smo člani cerkve*.

Niti modroslovje niti bogoslovje, niti vera, niti nravnost itd. niso verstvo; vse to in vsako zase so le deli verstva, toda mrtvi deli, kakor hitro jih poda-

jamo izključno in vsakega posebej kot verstvo.

Med tem ko iščejo ljudje verstva, se oprijemljejo dandanes, in to so ravno omikanejši ljudje, tega ali onega dela verstva; toda to so le začasna nadomestila verstva brez življenjskega soglasja; vsi ti posamezni deli morajo biti v življenjskem soglasju in po svoji duševni vrednosti zedinjeni.

Te posamezne dele ureja znanstveno v soglasje omenjena veda o verstvu (dandanes navadno imenovana „modroslovje verstva“; samo da dela oficijelno¹ modroslovje verstva preveč kompromise,² da je jezuitsko prav tako kakor bogoslovje).

Po svoji vsebini rešuje verstvo vprašanje o večnosti, ne samo teoretično, ampak tudi obenem praktično; kajti v tem vprašanju o večnosti mora človek živeti. Človek ne more o pomenu svojega življenja samo premišljevat, to življenje moramo živeti. Verstvo je življenje z ozirom na večnost — zavedanje našega razmerja do sveta, zavedanje pomena življenja, resnost. Verstvo je glavna in

¹ Oficijelno = uradno, službeno.

² Kompromis = dogovor med različnimi strujami in strankami v dosegu kakega skupnega namena.

vodilna duševna sila življenja, to je prizadevanje za novo življenje, za nove in višje življenske vrednosti.

*Zato ni verstvo misticizem.*¹ To je ravno za nas važna stvar, ker je v naši češki reformaciji igral misticizem veliko ulogo in je še sedaj mnogo ljudi, ki si domišljajo, da ni mogoče imeti verstva brez misticizma. Ne morem razlagati stvari obširneje. V pojasnilo si spomnite vsaj romanticizma² na začetku devetnajstega stol., kako je hrepenel po mistiki v vseh strokah in zlasti v verstvu. Takrat je Schleiermacher³ skrčil verstvo na čustvo. S tem verskim čustvom so združevali romantiki „toploto“ svojega meglenega, vsled revolucije razburjenega sanjarenja. To je bil odpor proti enostranskemu racionalizmu⁴ tedanje omike. Danes zopet podajajo tako zvani moderni (novokatoličani, simbolisti, dekadenti i. t. d.)⁵ razna čustva in misticizem

¹ Misticizem ali mistika = smer v modroslovlju, ki hoče dospeti do resnice ne z umskimi pripomočki, s sredstvi, ki nam jih podaja um, ampak kar naravnost s tem, da se v zamaknjenju čudežno družimo z nadnaravnimi pojavi. Odtod mistiki in mističen.

² Romanticizem ali romantika = smer v leposlovlju, v pesništvu in pisateljevanju, sploh v vsem življenju, ki hrepeni po tem, da bi se mišljenje, čustvovanje in delovanje vseh ljudi ujemalo. Ker se je v srednjem veku ta edinost ljudi še najbolj kazala, zato vidi romantika v teh časih svoj vzor, zajema svoje snovi iz te dobe, ki je polna nenavadnih dogodkov, čudežnih prikazni in pojavov. Odtod romantiki in romantičen.

³ Schleiermacher (1768—1834) je bil nemški bogoslovec in modroslovec.

⁴ Racionalizem = prepričanje, da se dá spoznati resnica, in sicer z razumom.

⁵ Novokatoličani, simbolisti in dekadenti (simbolizem in dekadenca) = smeri v umetnosti, zlasti v leposlovnem slovlstvu ali književnosti.

kot verstvo. Mistik hoče doseči najvišje resnice hipno, brez logičnega in znanstvenega dela. Misticizem je vedno znamenje kakšne slabosti. Mistika in bajka hodita roko v roki. Mi pa nečemo verstva samo za slabe in bolne; to verstvo, ki ga potrebujemo, ne more biti romantično književno zdravilo, ki ga človek zaužije, da bi bil na veke vekov izveličan. Nečemo živeti v verski bolnišnici, hočemo imeti verstvo za zdrave, krepke, jasno misleče ljudi, ki so seveda navdušeni za resnico; ako to ni mogoče, potem se ne rešimo iz te krize. Prepričani smo, da je možno čisto verstvo brez vse mistike, ki je vabljava in materialistična¹ dedščina stare bajeslovne dobe. Največji zgled čistega verstva imamo v Jezusu: Jezus je bil nad vse jasna glava, vsaj misticizem in zamaknjenje nista izključni značaj njegovega verstva. Nasproti temu nahajamo mistiko že pri bolehnem Pavlu, zato je tako velik razloček med Jezusovim in Pavlovim verstvom. Tudi n. pr. Luther, ki se je držal Pavla, nam ni v tem oziru vzor. Kakor Pavel je bil razburjen in razburjeni ljudje, čeprav proroki in reformatorji, podajajo versko razburjenost; Jezus je podajal čisto, nerazburjeno, mirno, jasno verstvo. Tudi mi hočemo jasnega, čistega, ne meglenega verstva.

Ako govorim o misticizmu, mi prihaja na misel, da smatrajo mnogi nasprotniki misticizma v svojem prenapetem in enostranskem intelektualnem

¹ Materializem = nauk, da je vse, kar je, gmotno, telesno, med duhom in gmoto ni bistvenega razločka. Odtod materialisti in materialističen.

lizmu¹ za misticizem bolj komplicirana² čustva in intimne³ duševne izkušnje, malo dostopne dosedanemu šolskemu dušeslovju. Čutenje in zaznavanje našega razmerja do sveta in boga sta ravnatao empirični⁴ fakt kakor zaznavanje sveta in poedinih duševnih pojavov; premišljevat i o namenu življenja, zaznavati svojo osebnost in njeno identiteto⁵ v krogu zgodovinskih posameznosti, čutiti vse to življensko razpoloženje — to in vse intimno osebno duševno življenje ni misticizem. Pri tej negotovosti moderne verske krize delajo cerkve vedno poskuse, da bi nas pridržale pri svojem nauku in pri svojem verskem življenju. Toda že davno izpodlet i vsak poskus, hoteč vzdržati staro verstvo. To je žalostno, bolešno, toda vedno iznova in bolj se prepričujemo, da je staro verstvo v svojih naukih in v življenju premagano. Staro verstvo je izvršilo svojo veliko kulturno nalogo; ne zadošča in ne zadošča, da bi vodilo moderno življenje. Kdor neče živeti brez verstva (in danes živi že jako veliko ljudi brez njega), ta mora hoteti novo verstvo, ki ima drugo nalogo nego verstvo v stari dobi. Imamo znanstvo, ki se podaja že v ljudski šoli. V srednjem veku ni bilo znanstva, le nekoliko menihov je bilo omikanih. Največji gospodje se niso znali podpisati in za

svetnike so bili razglašeni ljudje, ki se niso hoteli učiti, da bi se ne pohujšali. Dandanes je človek, ki pravi, da se neče učiti, med spodobnimi ljudmi nemogoč; mi ga celo silimo, da se uči. Toda na eni strani ga silite, da se uči, a na drugi strani mu obenem podajate stvari, ki jih njegov razum zavrača in mora zavračati.

Kakor z znanstvom, tako se pečamo danes sistematično¹ z umetnostjo, z leposlovjem (zbirke, razstave, gledališče i. t. d.), delujemo politično in gospodarsko, imamo napisane postave in močni pravniški in upravni državni red, zavedamo se nra vnih nalog poedinca in družbe — ali more pri takih novih, po vsebini bogatih in višjih kulturnih pogojih zadoščati staro verstvo, ki je izrastlo iz dobe brez vseh teh nam že življenskih pogojev? Spor je preveč kričeč in vsa premetenost jezuitskega bogoslovja ga poštenim, resnim ljudem nič več ne prikr ije; danes ima verstvo čisto druga opravila in druge naloge nego staro verstvo.

Dolgo časa je v srednjem veku vodila družbo v vseh kulturnih strokah cerkev; toda v poznejši in novi dobi so se poedine kulturne sile samostojno razvile, oprostile se cerkvenega področja in kakor povsod, je tudi tu z razdelitvijo dela nastal napredek. Napredek v vseh strokah kulturnega stremljenja zahteva naravno tudi napredek v verstvu. Kakor so se odtegnile cerkvenemu vodstvu druge panoge kulturnega delovanja, tako se že tudi loči od cerkve samo verstvo. Naša doba hoče imeti drugo verstvo

¹ Intelektualizem = temeljno delovanje duše je mišljenje in spoznavanje, potem prihaja šele čutenje in hotenje.

² Kompliciran = sestavljen, zložen.

³ Intimen = zaupen.

⁴ Empiričen = izkušen, k čemur smo dospeli po izkušnji.

⁵ Identiteta = istost, enakost; odtod dentičen = isti, enak.

¹ Sistematičen = po nekem redu, načrtu (sistem = red, načrt, naprava, nauk, način).

ne go stara doba, popolnejše, višje, plemenitejše verstvo; imamo nove verske vzore.

Tu morem naznačiti te vzore le na kratko. Poprej pa hočem naglašati pred vami posebno eno misel. Govorim o razvoju in kulturnem napredku: ako verujemo dandanes v razvoj in napredek v vseh kulturnih strokah, v znanstvu in modroslovju, v umetnosti in npravnosti i. t. d., si ne moremo misliti, da bi bil povsod napredek, samo verstvo bi ostajalo na stari stopinji. Zveza in celoskupnost duha in kulture zahteva vzporedni razvoj in napredek vseh kulturnih sil, torej tudi verstva.

Iz misli razvoja in napredka skušajo mnogi dokazovati, da je napredek v izumiranju (degeneraciji¹ i. t. d.) verstva. To je napačna sodba: kakor se od samega začetka razvijajo znanstvo, umetnost i. t. d., tako se tudi razvijajo verstva. Propadanje starega verstva ni propad vsega verstva, to je prepород, prehod od starega verstva k novemu.

Bistvo novega verstva se kaže že dovolj jasno, kdor bolj pazljivo zasleduje novodobni kulturni razvoj.

¹ Degeneracija = degenerirati; splošno: pešanje, izumiranje, pešati, izumirati.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Delavsko zavarovanje.

Dne 9. decembra 1904 je dunajska vlada predložila poslancem načrt načrta za delavsko zavarovanje. Stvar zadeva delavstvo vseh vrst in naravno je, da se produktivni sloji v Avstriji prav zanimajo za ta načrt načrta. Dolgoletna agitacija socialne demokracije je imela uspeh — za sedaj pač le *moralen* uspeh. Zakaj tisti, ki bi menil, da dobimo v kratkem zakon o delavskem zavarovanju, bi bil le prevelik optimist. Vendar pa predložitev tega osnutka z vladne strani pomenja do gotove meje tudi zmago principa. In še več. Ravno pri tej stvari je postalo evidentno, da se važnejše *gospodarske* zahteve dosežajo s *političnim* bojem, da ta boj morejo uspešno voditi le razredno-zavedni ljudje. Pri nas je teh ljudi še razmeroma malo in zato ni mogoče nikdar dovolj naglašati, da si to razredno zavest ni moči pri-

dobiti samo z vstopom v to ali ono organizacijo, nego da se jo pridobi s proučevanjem razmer, sosebno pa zgodovine. Razredno zavednega smatram onega, ki *takoj in dobro* spozna korist in dobroto ali pa škodljivost, ki se nudi njegovemu razredu ob kakem primeru ali dogodku. Politični boji so razredni boji, ker ni nobenega političnega boja, ki bi ne bil obenem tudi družabni. Politika! Pri nas na Slovenskem je malenkostno prepiranje po časopisih, osebne mržnje, hudobno zavijanje besed. — Plodi razredno-zavedne politike, aktivne in neaktivne, so trgovinske pogodbe, carinski tarifi, borzne špekulacije, trusti in karteli domači in tujezemski, ekspanzivna politika večjih držav — sama velevažna vprašanja, ki jih je treba studirati povsod, le ne v časopisju; in gotovo je, da je po-

sebnost *socialna politika* predmet delavske razredno-zavedne politike in razrednega naziranja. Delavstvo avstrijsko se baš v tem trenutku zanima za avstrijsko socialno politiko. Vlada hoče uresničiti delavske zavarovanje — delojemalci in delodajalci so interesirani pri tem načrtu. Prvi vsled tega, ker upajo doseči tem potom boljše življenjske pogoje, drugi, ker so interesirani pri tem zavarovanju njihovi žepi in ker bi se vsled zavarovanja delavcev za starost, invalidnost ali bolezen utegnile zboljšati produktivne moči.

Predložitev tega načrta za načrt pa je zmaga principa tudi zaradi tega, ker se je s tem v Avstriji prvič javno priznalo velevažnost produktivnih moči in njihove vzgoje. In socialna politika je vendar imeniten pedagoški činitelj!

Zanima nas delavsko stališče v tem vprašanju. Mislim, da bi zagrešil veliko napako tisti, ki bi udrihal po tem vladnem načrtu načrta, preden bi ga poznal. Zato je dobro, da pregledamo najprej njegovo temeljno vsebino.

Kaj ponuja vlada vitezom dela? Tako-le naj se izvrši in izvede delavsko zavarovanje.

Tri vrste zavarovanja so: 1. zavarovanje za slučaj bolezni; 2. zavarovanje za starost in invalidnost in zavarovanje za vdove in sirote in 3. zavarovanje proti nezgodam.

Zavarovati se morajo vsi, ki žive od dela svojih rok ali glave. Za bolezen in invalidnost se imajo zavarovati vsi, ki *ne* delajo v lastni delavnici ali pa podjetju ali ki *ne* delajo za plačilo. Izvzete so pa osebe, ki imajo mesečno 200 K ali letno 2400 K plače, osebe, ki delajo pri enem gospodarju

največ tri dni in končno tudi osebe, ki pri poljedelskih obratih ne spadajo pod poselski red. Glede invalidnega zavarovanja pa so izvzete tudi osebe, ki so že kje po tem zakonu zadostno zavarovane in ki imajo gotovo mesečno ali letno plačo.

Proti nezgodam pa se morajo zavarovati delavci in obratni uradniki uslužbeni v podjetjih, ki so že po obstoječih postavnih določilih primorani biti pri zavarovalnicah proti nezgodam. Izvzeti pa naj bodo odslej poljski delavci pri strojih. Že iz tega se nekako razvidi, da se načrt dotika mezdnih delavcev vseh vrst in vseh strok. Ti delavci in osebe pa se med seboj razločujejo po visokosti plač, mezd, ki so prav različne. Vsled tega predlaga načrt, da se vsi delavci, ki se bodo morali zavarovati in katerih število bo znašalo okroglo 5 milijonov, razdele na šest plačilnih razredov. Po njihovem zaslužku se bode torej uvrstilo delavce v šest razredov; v vsakem teh razredov se bo plačeval različno visok prispevek in seveda tudi izplačevala različna podpora.

Tako-le naj se razdeli delavce po plačilnih razredih — po visokosti mezde ali plače:

Plač. razred	K r o n z a s l u Ź k a		
	dnevno	tedensko	mesečno
I.	do 0-80	do 4-80	do 20
II.	0-80 do 1-60	4-80 do 9-60	20 do 40
III.	1-60 „ 2-40	9-60 „ 14-40	40 „ 60
IV.	2-40 „ 4-—	14-40 „ 24-—	60 „ 100
V.	4-— „ 6-—	24-— „ 36-—	100 „ 150
VI.	nad 6-—	nad 36	nad 150

Iz tega se razvidi, da bo delavec, ki zasluži n. pr. na dan od 80 v do 1 K 60 v ali tedensko od 4 K 80 v do 9 K 60 v ali mesečno od 40 do 60 K

spadal v II. plačilni razred, da bodo njegovi prispevki za invalidno ali bolezensko zavarovanje toliko, kolikršni bodo v tem razredu predpisani. To pozneje.

Sedaj pa poglejmo, kakšno bode 1. zavarovanje za bolezen in 2. invalidno zavarovanje. Najprej prvo.

Zavarovanje za bolezen bo *dvojno*: delno in popolno. V oddelek *delnega* zavarovanja spadajo osebe, ki za svoje delo ne prejema plače v gotovini ali pa sploh ne. V to vrsto spadajo predvsem vajenci, praktikanti, volonterji i. t. d. Ti imajo pravico do zdravniške pomoči in pogrebnih prispevkov. V vrsto popolnega zavarovanja pa spadajo vsi ostali. Ti pa imajo pravico do zdravniške pomoči in, ako traja bolezen nad 8 dni, dobe tudi bolniščino. Ta pa je

različna in se ravna po plačilnih razredih, ki sem jih navedel prej. In sicer naj znaša bolniščina *na dan*:

V I. plačilnem razredu	40	vinarjev
„ II. „	80	„
„ III. „	120	„
„ IV. „	200	„
„ V. „	300	„
„ VI. „	400	„

Ta bolniščina se izplačuje, ako traja bolezen ali nezmožnost za delo, do *ene*ga leta.

Seveda pa bolniške blagajne lahko izplačujejo še druge podpore, če jih sklenejo na svojih občnih zborih. Važno je tudi, da imajo otročnice pravico do zdravniške pomoči in drugih pomočkov, ki so jim potrebni ter imajo pravico, ako je bil porod normalen, do štiritedske bolniščine.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Pregled.

Politika.

Občinski svet ljubljanski je odobril tudi letos na predlog poročevalca Senekoviča vsakoletni prispevek 1000 K za nameravano stavbo cerkve na Barju, dasi še ne vemo, kakor je naglašal protigovornik dr. Triller, ali se bo sploh kdaj zidala, ker se knezoškofijski ordinariat doslej še nič za to ne zmeni. Ta denar naj se porabi za ljudsko knjižnico in za povzdigo prometa s tujci. Dr. Triller kakor tudi drugi protigovornik dr. Kušar sta propadla, naš „napredni“ občinski svet hoče biti vsekako bolj papeški nego papež sam, vse to pa seveda za to, da bi ne bilo preveč

vrišča v klerikalnem taboru. Poleg tega je treba pripomniti, da občine niso niti upravičene, da bi prispevale za zidanje cerkvâ. Ljubljanski občinski svet je torej tudi bolj vladen nego vlada sama.

Novi slovenski listi. Okrog novega leta so začeli izhajati na Slovenskem: „Jeseniška straža“, „Naš List“ (v Kamniku) in „Notranjec“ (v Postojni). Zadnji se peča v prvi vrsti z gospodarskimi vprašanji svoje okolice, kar je hvalevredno. Prva dva sta pa liberalna izdaja „Domoljuba“. Ako priznavamo idejo razvoja — in znanstvo jo dokazuje —, potem velja ta nazor tudi za narodnost in politiko kakor za vse druge

panoge človeškega delovanja. Doslej prevladuje pri nas tista otročje-smešna narodna megalomanija, ki se bije na svoje junaške prsi, rešuje narod z velikimi besedami, kliče na boj zoper tujca, zatekajoč se v pradavno zgodovino k premetim, v modernem času malo odločujočim in dostikrat še nedokazanim ali pa že naravnost napačnim trditvam. Nasproti fanatizmu velikega, kulturno in gospodarsko razvitega naroda postavljati fanatizem malega, kulturno in gospodarsko se šele razvijajočega, še precej analfabetičnega narodiča — to ni sredstvo, ki vodi do trajne osamosvoje, ampak k večjemu do trenutnega vzplamtenja, da nastopi potem tem hujša reakcija kakor po obili zaužiti pijači. To je sploh naša taktika: ne sistematično, intenzivno delo, ampak hipni naskok brez stalnih, znanstveno utemeljenih podlag. Zato pa alkoholski učinki: Navdušenost, krik in vik, da bi se rušilo obzidje Jerihe, nato pa zopet smrtna tišina.

Naše vseučiliško vprašanje. Vseučiliško vprašanje stopa zopet v ospredje. Kako sedanji oficijelni slovenski rod skrbi za sredstva, ki omogočujejo višje učenje, in kake pojme ima o znanstvu, o tem par opomb: 1. Za licealno knjižnico se poklicani faktorji nič ne brigajo. Kakšni prostori, nezadostna uprava! 2. Razmere v deželni muzeju so že nekaj let silno žalostne, ker za vzdrževanje redu in znanstvene višine knjižnice ni porazumevanja, ni časa, ni denarja. 3. „Slovenska Matica“ bi mogla kot nekakšna naša Akademija znanosti in umetnosti zelo bogatiti in našo borno znanstveno literaturo ne le z izvirnimi deli modernega duha, ampak zlasti s

prevodi najznamenitejših del modroslovne, zgodovinske, zemljepisne, sociologične, politične in druge vsebine. To bi bila priprava, učni pripomoček za dijake kakor tudi splošno za izobražence. Seveda od sedanje „Slovenske Matice“ kaj takega ni pričakovati, kjer bi se kmalu ne smele izdajati knjige, kakor „Slovenske narodne pesni“, ker to ni po okusu duhovščine. Ne mislimo, da nam samo vseučilišče prinese vse. Za male narode, ki šele stopajo na kulturno tekmovališče, ne zadošča, da jim vseučilišče fabricira n. pr. kupe pravnikov, ki bi bili dobri stroji državnega organizma. Treba je, da jih navdihne z umevanjem nove dobe, jim pomaga, da se povzpno na ono stopinjo razvoja, na katerem so drugi srečnejši narodi, ki jim vseučilišče služi v dovršitev ali zaokroženje vse omike, dočim se pri nas z vseučiliščem šele pravzaprav začenja ona omika, ki jo moderni čas zahteva. S tega širšega splošno kulturnega stališča presojamo naše vseučiliško vprašanje, ker le z moderno kulturo oboroženi moremo tekmovati z drugimi narodi. Kdor vé, kaj pomenja narod in narodnost v našem času, spozna, da nam takšno vseučilišče, kakršno imamo v mislih, more koristiti, sicer pa bi utegnilo biti le fabrika za gole — to je res, slovenske! — stroje. S tega stališča nam je tudi presojati določitev kraja in pridobivanje učnih moči.

Umrl je vodja kranjskih Nemcev, deželni poslanec in deželni odbornik *dr. Adolf Schaffer*. Po svojem političnem prepričanju je bil ustavoveren liberalec.

Avstrijski državni zbor se je zopet sešel. Novi ministerski predsednik baron

Gautsch je v svojem programu zatrjeval, da je vlada vsem enako naklonjena. To je zatrjeval tudi njegov prednik, tako govore vsi avstrijski ministerski predsedniki, ker so lahko prepričani, da jih sedanji parlament ne prisili k uresničevanju socialne pravice. Splošno pa se kaže pri večini poslancev mirno razpoloženje, parlament pričanja delati — za koliko časa, kdo vé?

Hrvaški naprednjaki, to so večinoma mladi ljudje iz praške šole, so izstopili iz hrvaške stranke prava in si ustanovili svojo lastno politično stranko. To je neizogibna posledica razvoja: s komodnimi, váse zaljubljenimi, nič več ne napredujočimi starimi ne more iti mladina, vzgojena na temelju moderne znanosti. Kompromisi s starimi samo ovirajo delo.

Na Ogrskem je bil državni zbor razpuščen. V senci bajonetov se je vršil volilni boj med liberalno vlado Tiszovo in med opozicijo. Volilci so se odločili za opozicijo, Tisza je ostal v manjšini. Neodvisna Kossuthova stranka je čudovito narasla, Tisza je postal ministerski predsednik manjšine. Mi se ne moremo načelno ogrevati za nobeno ogrsko meščansko stranko, vendar smo veseli zmage ogrske opozicije, ki deluje za popolno samostojnost Ogrske, iz tega vzroka, ker nas sedanji dualizem tlačijo politično in gospodarsko.

Na Ruskem je izbruhnila vsled splošne nezadovoljnosti velikanska delavska revolucija. Delavci zahtevajo pravico do človeškega življenja, zmanjšanje bede in revščine; namesto s kruhom in soljo pa jih je vzprejel car s strelnim prahom in bajoneti svojih vojakov. Krvavo so za sedaj udušili

klice po svobodnejšem, človeka dostojnejšem življenju; toda misel in glad sta močnejša nego vlada absolutista, zabarikadiranega s teorijo „po božji milosti“ in z barbarskim militarizmom.

Na Francoskem imajo novo ministertvo. Combes se je moral umakniti svojim nasprotnikom: nacionalcem, klerikalcem in republikancem, ki so odpadli od njega. Njegov naslednik je Rouvier, ki je vzprejel Combesov program za svoj: delavsko zavarovanje, progresivni davek, dveletno vojaško službo in ločitev cerkve in države. Sovražniki napredka še nimajo povoda, da bi se veselili Combesovega padca.

r.

Gospodarstvo.

Ali si moremo misliti inteligentnega in na višini časa stoječega poljedelca, rokodelca, obrtnika, trgovca, ki bi pogrešal vsaj elementarnih narodnogospodarskih naukov? Ki bi mu vsaj deloma ne bili znani temeljni pojmi o vrednosti, ceni, delu, kapitalu, obrestih, zemljiški renti, mezdi, denarju, denarni veljavi, kreditu itd.? — vprašuje dr. Horáček („O važnosti narodnega gospodarstva za praktičnega pravnika“. Praga 1899. str. 5 in 6). In dr. Sombart pravi, da narodnogospodarski in socialnopolitični problemi dandanes prepletajo vsa interesna področja, in da v modernih kulturnih državah ni skoraj nikogar več, kateri bi prilično ne občutil potrebe, da se pouči o vzajemnih odnošajih gospodarskega življenja ali o ciljnih gospodarske in socialne politike. Kajti vpliv kapitalizma je imel jako važne posledice za naše duševno življenje v tem oziru, da nam je predočil ogromni

pomen, ki ga ima gospodarsko življenje za naše obče kulturno žitje. To je moral spoznati naš duh po dvojem potu: opazujoč moč gospodarskih interesov v našem času in opazujoč odvisnost vsega političnega, kulturnega, duhovnega od gospodarskih pogojev eksistence. Izkratka: narodnogospodarska veda postaja dandanašnje skoro nekakšna *centralna veda*, kakor je bilo naravoslovje v zadnjem človeškem veku, preje pa modroslovje in bogoslovje; centralna veda, do katere se zaupno obračajo ne le tisti, kateri se z njo pečajo po svojem poklicu, temveč vsa množica tistih, kateri se nadejajo pojasnila o zagonetkah življenja. (Warum interessiert sich heute jedermann für Fragen der Volksw. und der Sozialpolitik? Str. 1, 11, 15.)

To čutimo in vidimo povsod tudi v našem majhnem slovenskem življenju. Čutimo in vemo, da hočemo nekaj novega tudi pri nas, tudi v tej stroki. Vemo, da ne zadošča, kar smo doslej tu producirali svojega. Zgodilo se je nekako *slučajno*, da smo dobili nekaj narodnogospodarskih publikacij. Slučaj je napotil marsikaterega izmed naših narodnogospodarskih pisateljev, da se je sploh začel pečati z nacionalno ekonomijo. Zato doslej nimamo še *nič enotnega in celotnega iz te vede*. Niti iz teorije niti narodnogospodarske politike, iz prakse.

Vsa ta naša literatura vsled tega ne more pokazati upoštevanja vrednih plodov. In pri tem ostanemo — pa naj že mislimo na posamezne članke iz starih letnikov „Novic“ ali pa sociološke knjige dr. Kreka. Tiste *harmonične celote*, ki je tudi nujen pogoj

vsakemu znanstvu, ni ne tu ne tam. Produciramo doslej samo fragmente!

In zakaj nimamo nič popolnega v narodnogospodarski vedi? Zato, ker pisatelji sami v sebi niso na jasnem o tem, kar napišejo. Na jasnem pa si niso zato, ker si niso dovolj razbistrili predpogojev, kateri bi jim omogočali, da se z uspehom vglobé v narodnogospodarsko vedo. Temeljev ne poznajo. Slučajno iztaknejo kakšno knjigo o nacionalni ekonomiji sploh ali pa le o kakšnem specialnem gospodarskem vprašanju. Slučajno jih to zanima, jim ugaja — pa smatrajo to za najpopolnejšo vedo, za teorijo, na koje podlagi bi radi potem uganjali narodno gospodarsko politiko!... To ne gre — osobito, ker taki znanstveniki nimajo niti pojma o pomenu, ki ga imajo razne *metode*, kako je treba proučevati narodnogospodarsko vedo in jo potem eventualno aplicirati na dane razmere. Takih znanstvenikov proizvodi spadajo potem le v kategorijo poprečnih dnevniških člankov. Zato so vse preje nego objektivni in resnici ustrezajoči. Takim ni za nepristransko znanost; taki iz znanosti stvarjajo dnevno strankarsko politiko.

Prav resnično piše *dr. Bráf* (Pisma o študiju narodnega gospodarstva. Praga 1899, str. 8.) o takih možeh: „Kako prečudni se nam vidijo časih veliki služabniki znanstvene resnice, kakor Smith in Malthus in druge korifeje stare liberalne šole, ako čitamo njih karakteristike, ki nam jih podavajo naši vrstniki, in vendar zadošča, če vzamemo njih spise v roko, da spoznamo, kako spačene so te slike — pač bolj iz lahkomišelnosti nego nalašč. Zajete pa

so navadno te sodbe iz druge ali kdove katere roke, in dozdevajo se mi časih take, kakor če bi kdo trdovratno hotel tisto sliko kakšnega naših odličnih mož smatrati za pravo, kakor jo objavljajo ilustrirani satirično-politični časopisi!“

Takim pisateljem je tedaj treba, da se seznanijo temeljito s *teorijo* narodne gospodarske vede, to je s tem, *kar je*, s tipičnimi liki in pravilnostmi (zakonitostmi) v koeksistenciji in razvoju pojavov. Potem šele se smejo in morejo uspešneje pečati s tem, *kar naj bi bilo*, torej s praktičnimi nauki narodnega gospodarstva. (Ibid. str. 9.) —

Ko je odstopil *dr. Koerber*, se je ocenjeval njegov pomen tudi z narodno-gospodarskega motrišča. Dočim se je preje tolikrat poudarjalo njegova modernost v vseh ozirih, se je izkazalo v ti oceni, da so njegovi žurnalisti (in vsi so bili njegovi na Dunaju razen socialističnih!) vsako malenkost napihili v velikanski čin, in da je dejanski pod Koerberjevo vlado le gora porodila miš. O uspehih njegovega napora za delavce ne govorim, ker jih ni. O uspehih njegovega dela za *industrijo* pa citiram industrialce, ki so govorili na zborovanju v Moravski Ostravi dne 11. decembra 1904.: „Prav razločno naj se pove, da mora industrija jesti trdi kruh izobčenih in da industrialci nimajo nobene moči pri zakonodavstvu, ker v parlamentu niso zastopani.“ Konstatiralo se je tudi, da v Avstriji vlada *Industrie-Förderung*, ne pa *Industrie-Politik*. Agrarci da imajo na vlado vpliv, industrialci pa da podlegajo vplivu vlade . . . Gotovo je nekaj resnice na tem. Tajiti pa se tudi ne dá, da je razvoj gospodarskega življenja v Av-

striji mogoč le na industrijskem polju. „*Österreichische Rundschau*“ (I. 9.) je priobčila v tem oziru jako umestna izvajanja. Naglaša pa tudi ona, da se v Avstriji neprimerno mnogo več stori za agrarce, nego za veleobrt. To nam v mednarodni konkurenci gotovo ne koristi posebno.

Zanimljivo je, kar so dognali časopisi v svojih novoletnih pregledih o gospodarskem življenju z ozirom na izpremembe *kreditnih razmer vsled rusko-japonske vojne*. „*Neue Freie Presse*“ z dne 1. januarja 1905. zatrjuje, da ima ta vojna prav neznamenit vpliv na svetovno gospodarske razmere sploh. Finančna organizacija in tehnika sta zaprečili sleharno nevarnost, ki bi bila podražila kredit. To se je opazalo pri ruskih posojilih, katere si je ruska vlada nabavila brez težkoč. Pri zadnjem posojilu se je zlasti odlikovala Praga, ki je tedaj prvič stopila z večjim uspehom na finančno svetovno torišče. Od 150 milijonov mark, kolikor jih je bilo za Avstrijo določenih za subskripcijo, je Praga sama podpisala 50 milijonov. In skoro brez vsake agitacije! To je kapital, s katerim razpolaga *mal* narod in katerega si je pridobil tekom zadnjih 20 let! Pišejo, da bodo pri novem ruskem posojilu Čehi še sodelovali . . .

O moči *češkega kapitala* priča tudi dejstvo, ki je posnemamo po Narodni Obrani (Osjek), da je v Pragi nadzornik avstro-ogrške banke pri posetu podružnice praške rekel, da avstro-ogrška banka ne želi in ne mara, da vzdržuje Praga tako obilen reeskomptni promet s hrvaškimi in južnoslovanskimi bankami, oziroma hranilnicami. Zato je prav prilično predlagal „*Slavj. vek*“ (št. 81.),

naj se Jugoslovani skušajo samostojno in neodvisno gospodarski organizirati, če jim je dunajska centrala neprijazna. Predlagal je ta list skupno *carinsko zvezo vseh balkanskih držav*, ki jih obvaruje finančnega poloma, in zgradbo *poprečne balkanske železniške proge*. Ideja ni slaba; naj se o nji premišlja!

Jako simpatičen je bil tudi namen ljubljanskega župana Hribarja, da *organizira tesneje vse slovanske parobrodne družbe ob Adriji* proti tržaškemu Lloyd. Ta misel tudi še ni pokopana in ji pogreba tudi ne želimo, ker bi mnogo pripomogla do boljšega gospodarskega položaja in hitrejšega razvitka naših pokrajin.

Zeitschrift für Sozialwissenschaft, leto 1904., št. 7., poroča, da je hranilnica v Rovigu (Beneško) izročila mestni upravi 100.000 lir, ki jih naj dobi podjetnik ali podjetniška družba, ki bi v tem mestu osnovala obrten zavod, koder bi bilo zaposlenih vsaj 200 delavcev. Nekaj sličnega se je zgodilo nedavno v Cataniji (Sicilija). Právník (1904. l., str. 855 in 856) pravi, da so take premije na Laškem v modi. Na to je treba opozoriti naše domače kroge; kajti baš nedostatna industrija utemeljuje nasprotnikov očitane, da smo gospodarski slabi in odvisni. Če ne zadošča premoženje občine, s katerim bi se podpiralo podjetja po vzoru italijanskih mest, in če ni mogoče privabiti v mesta tuje podjetnike, morajo *občinarji sami* premišljati o tem, da ustanove industrijske zavode, kateri, vodeni pošteno in previdno, vendar običajno prinašajo precej višji dobiček nego $3\frac{3}{4}\%$ obresti, kakršne sedaj plačujejo dobri denarni zavodi.

D.

Socializem.

Čudno se morda zdi marsikomu, da se časih socialisti in socialne struje sploh tako zelo zanimajo za razmere in za socializem v drugi deželi. Saj, bi kdo mislil, da ima kak socialističen ali pa le socialen uspeh v Nemčiji pomen samo za Nemčijo. In vendar smo videli, s kakim paznim očesom so zasledovali socialisti vse Evrope in Amerike zadnji volilni boj v Nemčiji, potem volilni boj v Italiji, volitev ameriškega predsednika, razvoj notranjih razmer Rusije i. t. d. In vendar je to zanimanje vse kaj drugega kakor pa n. pr. samo čustvovanje. Napredek ene dežele, pomenja danes, ko je celi svet v neprestani dotiki med seboj, tudi napredek v drugih deželah, posebno onih v sosesčini: trimilijonska zmaga socialne demokracije v Nemčiji je odprla po celi Evropi novo ero socialnih bojev in zmag, tudi pri nas na Slovenskem. Če bi se zaključile volitve na Italijanskem ali pa v Belgiji drugače kakor pa so se, bi tudi to zelo vplivalo na ves ostali svet, ravno tako, kakor je boj med državo in cerkvijo na Francoskem v kulturnem oziru porinil kar cele narode nekoliko naprej. Sedaj se vrše na Ruskem veliki notranji boji za *ustavo*. Posebno socialisti in svobodnejše smeri v vsej Evropi težko pričakujejo padca ruskega absolutizma, ker bi pomenil ta padec pospešitev razvoja v celi Evropi. Zaraditega in ne samo radi čustvovanja podpirajo gmotno rusko revolucionarno gibanje predvsem nemški in francoski socialisti, ravno tako kakor se trudi ves evropski socializen zediniti prepirajoče se francoske socialistične stranke v močno celoto. To bi pomenilo velik napredek vseh socialnih smeri v

krogu zapadne kulture. Na mednarodni socialistični konferenci v Bruslju so podali francoski odposlanci izjavo, ki pravi, da se je doseglo sporazumljenje med vsemi francoskimi socialističnimi strankami, tako, da je sedaj na Francoskem le ena socialistična stranka. — *Interparlamentarično komisijo* je ustanovil nizozemski socialnodemokratični proučevalni klub na svojem 3. občnem zboru. Ustvaritev take komisije je sklenil mednarodni kongres v Amsterdamu in se je poverilo Holandsko, ustvariti za prvo leto tajništvo te komisije interparlamentaire socialiste. Naloga je ta: Vsak član komisije se ima informirati o političnem in gospodarskem stanju kake dežele in zasledovati neprestano ves razvoj. — *Razne občinske* volitve so zopet prinesle nemški socialni demokraciji dosti zmag in uspehov. Tako so obdržali in pridobili novih sedežev v Berlinu, Magdeburgu, Sudenburgu, Solingenu, Stettinu, Frankfurtu. Propadli pa so v Draždanih, kjer so dobili skupno 10.300 glasov, dočim so zmagali nasprotniki z 11.500 glasovi. — *Skupna švicarska socialna demokracija* je zborovala v Curihu. Na zboru je zastopalo 230 odposlancev 20.000 organiziranih strankarjev. Frakcija stranke v narodnem svetu je dobila mnogo nalogov, tako posebno: Upreti se podaljšanju vojaških let, zahtevati volitev oficirjev po moštvu, zahtevati prepoved vojaških nastopov ob stavkah. Nadalje naj frakcija spravi v razgovor administrativne izgone, pristop Švice k tajni pogodbi zaradi anarhizma, poddržavljenje vodnih sil. — *Zadnje italijanske volitve* niso prinesle soc. demokraciji nobenega poraza. Pri prvih volitvah je bilo izvoljenih res le

27 socialistov; zato pa je dobila stranka pri ožjih volitvah še štiri mandate, tako da je štela 31 mož v zbornici, dočim jih je imela poprej 32. Po volitvah pa je prestopil k socialistom še poslanec Auteri-Berretta; tako je sedaj socialistična frakcija v italijanski zbornici prav tako močna kakor poprej. Vlada torej ni dosegla svojega namena, če je upala v parlamentu zmanjšati soc. dem. vpliv. Kakor že povedano (2. št. socializem) so bili v stranki socialistov pri volitvah notranji spori, ki so se v glavnem sukali okoli intransigentne in transigentne (zmerne) taktike. Tako sta bila v Milanu proti reformistoma Turati in Majno postavljena revolucionarna kandidata. Glasovi so se torej delili, in sicer so dobili reformisti 8423, revolucionarji pa le 1792 glasov. — *V Rusiji* se socialistična agitacija širi bolj in bolj. Gre pred vsem za ustavo. — V Varšavi so bili veliki poulični boji, pri katerih se je na obeh straneh streljalo. Tudi v drugih manjših mestih so nemiri na dnevnom redu. V Moskvi je na bivšega policijskega guvernerja Trepceva streljal nek dijak. Rezervisti, poklicani pod zastave, se upirajo in provzročujejo nemire. *Časopisje* je v kulturnem svetu velesila, kdo bi še o tem dvomil! Najizdatnejša agitacija se opravlja potom *dnevnega* časopisja. Kdor hoče agitirati danes uspešno za politične ali gospodarske principe, se mora posluževati dnevnega časopisja. Nemška soc. demokracija ima svoje tri milijone volilcev zahvaliti v veliki večini onim 60 dnevnikom, ki dan za dnevom govorijo ljudstvu. Tako naznanja redakcija „Vorwärtsa“ v Berlinu, da se je število naročnikov zvišalo na 87.000, pri

katerih ni všteta cestna kolportaza, ki znaša večkrat na tisoče izvodov. Če vidimo napredke socialističnega časopisja sploh in dnevnega še posebej, se nam nehote uriva misel, da je na Slovenskem socialistična propaganda vsled tega majhna, ker ni razvitega časopisja. Vendar je *slovenska soc. dem.* lahko zadovoljna z lepimi početki. „Rdeči prapor“ se tiska v 2700 in „Naprej“ v 1000 izvodih. — Socialna demokratična društva v Hamburgu so napravila pri lanskí majski slavnosti 22.000 mark čistega dobička. To svoto so sedaj podarila fondu za zidavo strokovnega doma. — Strokovna organizacija zelo napreduje na Nemškem. Sicer še niso izdani natančni podatki, vendar se računa, da je prineslo pretečeno leto 1904 20—30% poviška. Zveza kovinarjev šteje nad 200.000, zidarjev nad 140.000, lesnih delavcev nad — 100.000 članov, seveda so se povečali vsled tega tudi razni fondi in uporna moč: — V knjigi „Občina in socializem“ sem opozarjal občinske odbore na to, naj ne prodajajo svojih zemljišč privatnim posestnikom in špekulantom, ker je treba v občinski upravi ravno tako

daleč videti kakor v državi. Tedaj je v „Lj. Zvonu“ nekdo povedal, da se pravi to po toči zvoniti. Sedaj se poroča, da je sklenila mestna občina Essen (Nemčija) v bližini mesta nakupiti zemlje za 1½ milijona mark, da zamore tam nasaditi mestni gozd. Po toči so zvonili!?

Skoro vse mestne občine po Nemčiji se sedaj bavijo s *stanovanjskim* vprašanjem, ki je tudi pri nas pereče. Tudi na pruskem zborovanju mest se je razpravljalo o tem. To vprašanje je posebno velike važnosti za manj premožne, ker vsa higiena ne izda mnogo, če so primorani ljudje prebivati v mokrih, premajhnih stanovanjih, ki so pravi studenci vseh mogočih bolezni. — V Trstu se snuje slovensko izobraževalno društvo „Ljudski oder“, ki ima namen s predavanji in dramsko umetnostjo izobraževati slovenske delavce. Društvo se ima raztezati po vsem Primorskem. Tako društvo je bilo Trstu že davno potrebno, in upamo, da bode uspevalo. — Občinski svet v Zagrebu je dovolil 5000 K za ustanovitev „Ljudske knjižnice!“ In pri nas? Pri nas zidajo cerkve!

Abditus.

Književnost.

Ivan Cankar: *Gospa Judit*. Založil L. Schwentner v Ljubljani. Cena 2 K.

Najboljši slovenski moderni pisatelj Ivan Cankar je izdal zopet novo knjigo. Napisal pa je tudi „Predgovor“, v katerem brani na polemičen način svoje literarno stališče proti slovenski oficialni javnosti vobče, zlasti z ozirom na kritiko svoje knjige „Hiša Marije Pomočnice“.

Cankarju se je očitalo, da je omenjeno delo nemoralno, a Cankar pravi v „Predgovoru“, da je bedasto trditi, da je kak umetvor moralen ali nemoralen ter da je neumno iskati v umetnosti tendenc. Glavno je, pravi Cankar, da je knjiga *umetvor*, vse drugo je postranska stvar. —

Radi pritrdimo Cankarju, da umetnost kot taka nikoli ne more biti nemoralna, ker tisto,

kar je nemoralnega, ne more biti „lepo“ v onem širokem zmislu, kakor ga ima lepota v svobodni estetiki. Prvo je v umetnosti umetnost, toda ker je umotvor izraz cele umetnikove osebnosti in ker je umetnik tudi človek, radi tega moramo razločevati tudi druge poteze umetnikove v njegovih delih, tako imamo n. pr. hedonistično grško, asketsko umetnost krščansko in novo socialno umetnost. Brezdvomno pa ne izključuje nobena teh potez umetnosti same, ki je bistvo, nego jo le dopolnjuje. Cankar zahteva absolutno svobodo umetniškega individua. Priznavamo jo, toda pripomniti moramo, da je pojem umetnosti in in umetništva relatičen, odvisen od kulture; kitajska glasba n. pr. je Evropejcu baš kontrast umetnosti, dočim je Mongolcem višek estetike, in tako razločujemo nijanse tega pojma tudi v zapadnem svetu.

„Gospa Judit“ se nam zdi umotvor, ki ga stavimo vzpored s „Knjigo za lahkomišelnih ljudi“ in s „Hišo Marije Pomočnice“. „Tujci“ n. pr. so bili sprejeti pri publiki in pri kritiki

z večjim aplavzom kakor omenjeni deli z „Gospo Judit“ vred, ker je pač ta trojica pisana z najsubjektivnejšim peresom, kar se jih je rabilo na Slovenskem. Cankar je postal literarni gourmand, ki išče lepote v slogu in stimungi, v stimungi in slogu. In tu je dosegel velikansko virtuoznost, naravnost neverjetno višino. Za široko maso Cankar ni, ker se namenoma neče podati mednjo, toliko vernejši mu pa bodo tisti redki ljudje, ki bodo šli za njim, zamaknjeni v fosforesciranje njegove artistike.

„Gospa Judit“ je pravzaprav v celoti polemika z vsem našim slovenskim življenjem, polna krasnih, sentimentalnih mest, neizrazljive poezije, pod katero dere v jeznem toku ostra satira, ki se reži med dišečimi, upijanljivimi cvetovi. Satira je pisana z grenkim žolčem; včasih zgreši bič hrbet, po katerem maha, ter švrkne žvižgajoč po zraku. A tudi tedaj se čuti moč roke, ki vihti škorpijone.

I. R. S.

Četrty izkaz.

V sklad za tiskarno „Naših zapiskov“ so darovali po eno krono: Bizjak, Nemetz, Lavrič, Umek, Ferlan, Modarc, Kumar, Trtnik, Michler, Jevnikar, Mrak Katarina, Skobe, Groznik, Hribar, Mastnak, Kehl, Bratkovič, Hare, Magister, Hausknecht, Lehpmammer, Jenko, Žumar, Cvikel, Dolinar, Schautzer, Malnar, Cotič, Gruden, Krašovec, Pirjavec Franca, Soban, Zilli, Mlakar 4 K, Ropas 3 K, dr. Tomo Zarnik 7 K 60 h. Že izkazanih 137 K 99 h, skupaj torej 185 K 59 h. — Živeli darovalci!

Listnica uredništva.

Danes smo priobčili članek o delavskem zavarovanju. Želimo, da bi naši naročniki, v kolikor se za to vprašanje zanimajo, napisali svoje mnenje o posameznih točkah vladnega načrta. Pripravljeni smo, resumeje kritik prinesiti v posebnem sestavku.

Listnica upravnishva.

Cenjene naročnike, ki doslej še niso, prosimo, da obnove naročnino.

Spominjajte se tiskovnega sklada Naših zapiskov!

Izdajatelj in odgovorni urednik Ivan Mlinar. — Natisnil J. Pavliček v Kočevju.